

Facilitate Open Science Training for European Research

DELAVNICA 1:

Odprti raziskovalni podatki v

Politike odprtega dostopa do raziskovalnih podatkov v Sloveniji in Načrt ravnanja z raziskovalnimi podatki

- Janez Štebe in Sonja Bezjak, *Arhiv družboslovnih podatkov*

Pobuda za pripravo akcijskega načrta je prišla s strani ministrstva za znanost

- OECD:

Principles and guidelines for access to research data (2007)

- SVET EU:

Council Conclusions on scientific information in the digital age: access, dissemination and preservation (2007)

- EU KOMISIJA:

COMMISSION RECOMMENDATION of 17.7.2012 on access to and preservation of scientific information

Obstoj in poslanstvo ADP

Arhiv družboslovnih podatkov **nacionalno podatkovno središče** za družboslovje:

pridobiva pomembne podatkovne vire s širokega nabora družboslovnih disciplin, zanimive za slovenske družboslovce, jih shranjuje in varuje pred uničenjem in namenja nadaljnji uporabi za znanstvene,

izobraževalne in druge namene

- od 1997
- več kot 600 raziskav
- član evropskega združenja družboslovnih arhivov CESSDA, ki je vključen v ESFRI program

 FOSTER

- sodeluje pri različnih mednarodnih projektih, npr.

Projekt odprti podatki (crp)

- Pregled stanja
- Mednarodni del

- Predlog politik in akcijski načrt:
 - *Določila politike odprtega dostopa do raziskovalnih podatkov v Sloveniji*
 - *Akcijski načrt za vzpostavitev sistema odprtega dostopa do raziskovalnih podatkov financiranih z javnimi sredstvi*

dostopno na:

<http://www.adp.fdv.uni-lj.si/blog/projekt-odprti-podatki/dokumenti/>

Okoliščine za nadaljevanje aktivnosti

- Horizon 2020: področja, ki jih zajema obveznost odprto dostopnih raziskovalnih podatkov in NRRP
- Delovna skupina na ministrstvu za področje **odprtega dostopa** do raziskovalnih informacij, rezultatov, publikacij, podatkov etc.
- Imenovan nacionalni predstavnik za odprti dostop (Petra Tramte, Direktorat za znanost)

Ključna določila predloga politik

- Obvezno zagotoviti **pravočasen** in kolikor mogoče **odprt dostop** do podatkov iz javno financiranih raziskovalnih projektov
- Izpolnjevanje obveznosti raziskovalcev omogočati z **oblikovanjem podpornih storitev**, kjer s pomembno vlogo nastopajo tudi podatkovni knjižničarji na ustanovah

Elementi politik

- **obvezna priprava** Načrta ravnanja z raziskovalnimi podatki
- storitev podpore in **usposabljanja** za pripravo NRRP (podatkovna središča, knjižničarji z oporo na notranje politike ustanov)
- **vrednotenje in izbor** raziskovalnih podatkov glede na znanstveni pomen – v povezavi z bibliografskimi dosežki
- infrastruktura za **citiranje** stalnih verzij raziskovalnih podatkov
- aktivno **spodbujanje druge rabe** podatkov

vzpostavitev organizacijskih, finančnih in

Dolžnosti raziskovalcev (ustvarjalci)

Ob prijavi projekta:

- izpolniti **NRRP**: ocena dolgotrajnega pomena za znanost, enkratnosti, uporabnosti za širši namen ter utemeljitev potrebe po ustvarjanju novih podatkov

Med izvajanjem projekta

- podatke opremiti z **metapodatki**: informacije o nastanku, predelovanju, iskanju, mestu, kjer so dostopni, in morebitnih omejitvah dostopa, skrbeti za dokumentacijo, potrebno za neodvisno presojo kakovosti podatkov in njihove uporabnosti za določen namen

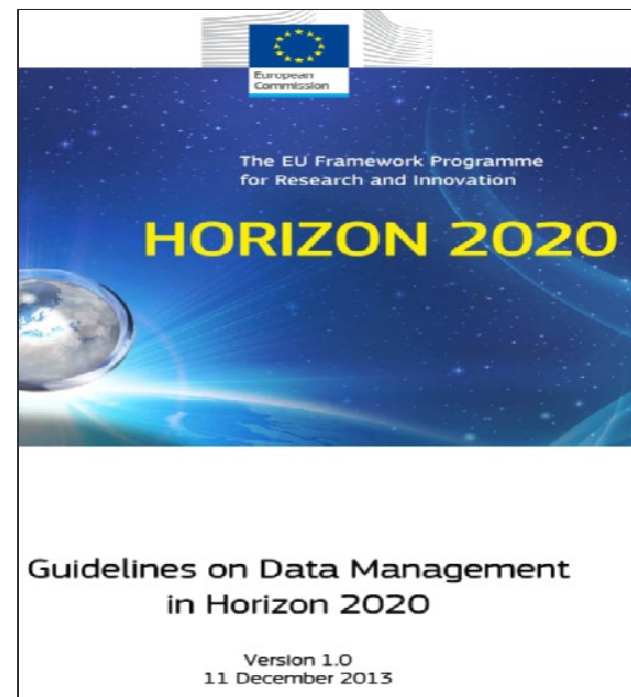
Dolžnosti raziskovalcev (ustvarjalci)

Najkasneje leto dni po nastanku podatkov:

- **izročiti** podatke in dokumentacijo na ustrezno mesto – pristojnemu področnemu podatkovnemu središču (opredeliti odstopanja od odprtega dostopa, razjasniti pravne in etične pogoje)
- če so podatki objavljeni v uveljavljeni mednarodni podatkovni zbirki, se **registrirajo** pri nacionalnem podatkovnem registru in področnem podatkovnem centru zagotovijo metapodatke in povezavo do podatkov

NRRP v okviru projektov H2020

- Zagotoviti odprti dostop do raziskovalnih podatkov (razen izjemoma)
- Pripraviti NRRP v 6 mesecih po začetku
- NRRP naj vključuje: oznako in naslov podatkov; opis in uporabnost; napoved uporabe področnih standardov in metapodatkov; pogoji dostopa in izjeme, obdobje embarga, izbrano mesto dostopa (npr. podatkovni arhiv); arhiviranje in trajna digitalna hramba; +

Dolžnosti raziskovalcev - uporabniki

Uporabniki raziskovalnih podatkov upoštevajo prispevek avtorjev raziskovalnih podatkov:

- **citiranje** uporabljenih podatkov v samem besedilu
- **navajanje** uporabljenih podatkov med viri in referencami

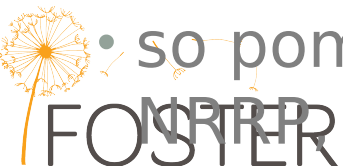
Vloga knjižničarjev

Dopolnitev obstoječe vloge:

- se usposobijo za **sprejemanje** različnih vrst gradiv v zajem nacionalne bibliografije: vključno z **raziskovalnimi podatki**
- kot strokovnjaki za splošne metapodatke **so podpora** pri zahtevi za minimalen, še zadosten **formalni opis podatkov** (zgodovina nastanka in življenja podatkov)

Razširitev vloge:

- so pomoč raziskovalcem: vključijo se v pripravo **FOSTER** dokumentacije raziskovalnega projekta in

Čas za razmislek...

Kje še vidite možne vloge za knjižničarje?

Vloga knjižničarjev

- 1) Knjižničar na informacijski točki uporabnike seznaniti z dostopnostjo podatkovnih virov
- 2) Knjižničar pri vpisu v COBISS in SICRIS raziskovalce seznaniti z možnostjo deponiranja raziskovalnih podatkov v ADP

Vloga knjižničarjev (razširjen koncept informacijske pismenosti):

-) Seznanjanje raziskovalcev in študentov z možnostmi ponovne oz. druge rabe podatkov
-) pomoč pri ustreznem navajanju podatkovnih virov (citiranje, sklicevanje na...)

Odgovornost ustanov

- pripravijo **notranje politike in postopke** za pomoč raziskovalnim projektom pri pripravi in izvajanju NRRP (vloge in odgovornosti deležnikov)
- uvedejo **strokovno usposabljanje** za ravnanja s podatki (tečaji, delavnice, poletne šole, študijski programi), dolgoročno vizija: obvezni del strokovnega usposabljanja raziskovalcev in podpornega osebja
- vzpostavijo **infrastrukturo**: tehnološke in svetovalne storitve za zagotovitev digitalnega skrbništva nad podatki skozi celotni življenjski cikel (raziskovalne pisarne, knjižnice, OSIC, SICRIS, delujoči področni podatkovni centri in storitvena omrežja)

Politike odprtega dostopa do podatkov znanstvenih revij

- Obveznost navajanja verzije podatkov s polnimi bibliografskimi informacijami v seznamu literature
 - Stalni identifikatorji
- Obveznost dostopa do podatkov, ki so kot referenca navedeni v revijalni objavi

Določila glede delovanja področnih podatkovnih središč

- Ima objavljene notranje politike in vzpostavljen nadzor nad kakovostjo storitev (katero področje in vrste podatkov pokriva, strategije dolgotrajne hrambe in potrjen sistem izvajanja dolgotrajne hrambe: certificiranje; ciljne skupine uporabnikov in pogoji dostopa).
- Mednarodno povezovanje, prevzemanje in razvoj področnih metapodatkovnih standardov, verziranje in pripisovanje stalnih identifikatorjev, model za citiranje, vključevanje v sisteme sledenja uporabe, poročanje.
- Imajo vnaprej objavljene kriterije in postopke vrednotenja dolgotrajnega pomena podatkov za

Obveznosti in pravice financerjev

- Skrb za vzdržno delovanje in trajnost obstoja s podatki povezanih storitev (evidentiranje in potrjevanje področnih podatkovnih storitev).
- Vključevanje v mednarodne in nacionalne koordinacije, posodabljanje strategij, npr. NRRI, ESFRI.
- Podpora znanstvenim knjižnicam za delo s podatki (Ustanove opredelijo vloge in odgovornost v svojih strategijah).
- Nameni sredstva raziskovalnim projektom, zagotovi nagrajevanje prispevka.

- Spodbujanje druge rabe.